

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Ενότητα #1: ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Διδάσκων: Μανασάκης Κωνσταντίνος
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Τα κείμενα και τα διαγράμματα της παρουσίασης έχουν ληφθεί από το σύγγραμμα:

Gregory Mankiw, Mark Taylor: Αρχές Οικονομικής Θεωρίας, Με αναφορά στις Ευρωπαϊκές Οικονομίες. Μετάφραση: Ανδριάννα Σακκά, Επιμέλεια: Θεόδωρος Λιανός. Copyright © 2011 Εκδόσεις GUTENBERG.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης Creative Commons και ειδικότερα

*Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα
(Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece)*

CC BY-NC-ND 3.0 GR

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Εισαγωγή

Η λέξη **economy** προέρχεται από την ελληνική λέξη **οικονομία**, που σημαίνει τη διαχείριση ενός νοικοκυριού. Τα νοικοκυριά και η οικονομία έχουν πολλά κοινά.

Το νοικοκυριό πρέπει να **καταναίμει τους περιορισμένους πόρους** του μεταξύ των μελών του, λαμβάνοντας υπόψη τις ικανότητες, τις προσπάθειες, αλλά και τις επιθυμίες κάθε μέλους.

Όπως ένα νοικοκυριό, έτσι και μια κοινωνία οφείλει να λαμβάνει αποφάσεις.

Η διαχείριση των πλουτοπαραγωγικών πόρων της κοινωνίας είναι σημαντική επειδή οι πόροι αυτοί σπανίζουν. **Σπανιότητα** των πλουτοπαραγωγικών πόρων σημαίνει ότι η κοινωνία δεν έχει να προσφέρει στα μέλη της όλα όσα επιθυμούν.

Εισαγωγή

Η οικονομική επιστήμη είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο η κοινωνία διαχειρίζεται τους σπανίζοντες πόρους της.

Οι οικονομολόγοι μελετούν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα λαμβάνουν τις αποφάσεις τους, πόσο εργάζονται, τι αγοράζουν, τι μέρος από το εισόδημά τους αποταμιεύουν και τι μέρος των αποταμιεύσεών τους επενδύουν. Οι οικονομολόγοι μελετούν επίσης τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπων. Εξετάζουν, για παράδειγμα, πώς το μεγάλο πλήθος των αγοραστών και πωλητών καθορίζουν από κοινού την τιμή στην οποία θα πωληθεί ένα προϊόν και την ποσότητα που θα αγοραστεί.

Θα αρχίσουμε τη μελέτη της Οικονομικής από τις **τέσσερις αρχές** που διέπουν τη λήψη των ατομικών αποφάσεων.

ΑΡΧΗ 1^η: Οι άνθρωποι αναγκάζονται να επιλέγουν μεταξύ πραγμάτων που αμοιβαία αποκλείονται

Το πρώτο μάθημα σχετικά με τη λήψη αποφάσεων συνοψίζεται στο εξής απόφθεγμα: «**Τίποτα δεν προσφέρεται δωρεάν**». Για να αποκτήσουμε κάποιο πράγμα που επιθυμούμε, πρέπει να παραιτηθούμε από κάτι άλλο. Η λήψη αποφάσεων, επομένως, απαιτεί την «**αντιστάθμιση**» ενός σκοπού με έναν άλλο.

Ας δούμε τώρα τους **γονείς** που αποφασίζουν πώς θα ξοδέψουν το οικογενειακό τους εισόδημα. Όταν επιλέγουν να δαπανήσουν ένα επιπλέον ευρώ σε ένα από τα αγαθά αυτά, τότε έχουν ένα ευρώ λιγότερο για να ξοδέψουν σε άλλα αγαθά.

ΑΡΧΗ 1^η: Οι άνθρωποι αναγκάζονται να επιλέγουν μεταξύ πραγμάτων που αμοιβαία αποκλείονται

Όταν οι άνθρωποι οργανώνονται σε **κοινωνίες**, αντιμετωπίζουν **διαφορετικά είδη «αντισταθμικών ή ανταλλακτικών σχέσεων»**.

Οι **περιβαλλοντικοί νόμοι** που επιβάλλουν στις επιχειρήσεις μέτρα για τη μείωση της ρύπανσης αυξάνουν το κόστος παραγωγής των αγαθών και υπηρεσιών. Εξαιτίας του υψηλότερου κόστους, οι επιχειρήσεις αυτές έχουν τελικά μικρότερα κέρδη.

Ενώ οι **περιβαλλοντικές ρυθμίσεις** για τον έλεγχο της ρύπανσης μας προσφέρουν καθαρότερη ατμόσφαιρα και μας εξασφαλίζουν καλύτερη υγεία, έχουν ως κόστος τη μείωση των κερδών των επιχειρήσεων και των εισοδημάτων των εργαζομένων.

ΑΡΧΗ 1^η: Οι άνθρωποι αναγκάζονται να επιλέγουν μεταξύ πραγμάτων που αμοιβαία αποκλείονται

Μια άλλη αντίστροφη σχέση που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας είναι αυτή μεταξύ αποτελεσματικότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Αποτελεσματικότητα (efficiency) σημαίνει ότι η κοινωνία παίρνει όσο περισσότερο μπορεί από τους σπανίζοντες πόρους της.

Κοινωνική δικαιοσύνη (equity) σημαίνει ότι τα οφέλη από τους πόρους αυτούς κατανέμονται δίκαια μεταξύ των μελών της κοινωνίας.

Με άλλα λόγια, η αποτελεσματικότητα **αναφέρεται στο μέγεθος της οικονομικής πίτας**, ενώ η κοινωνική δικαιοσύνη **αναφέρεται στο πώς μοιράζεται αυτή η πίτα**.

ΑΡΧΗ 1^η: Οι άνθρωποι αναγκάζονται να επιλέγουν μεταξύ πραγμάτων που αμοιβαία αποκλείονται

Ας δούμε έτσι, την πολιτική που αποσκοπεί στην επίτευξη μιας πιο δίκαιης κατανομής της οικονομικής ευημερίας. Κάποιες από αυτές τις πολιτικές πρακτικές, όπως είναι το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, ή τα επιδόματα ανεργίας, προσπαθούν να βοηθήσουν εκείνα τα μέλη της κοινωνίας που βρίσκονται στην πιο δεινή θέση.

Όταν η κυβέρνηση αναδιανείμει εισόδημα από τους πλούσιους στους φτωχούς, μειώνει (λόγω φορολογίας) την ανταμοιβή της σκληρής εργασίας. Και το αποτέλεσμα είναι οι άνθρωποι να εργάζονται λιγότερο σκληρά και να παράγουν λιγότερα αγαθά και υπηρεσίες. Με άλλα λόγια, όταν οι κυβερνήσεις προσπαθούν να μοιράσουν την πίτα σε ίσια κομμάτια, η πίτα γίνεται μικρότερη.

ΑΡΧΗ 2^η: Το κόστος ενός αγαθού είναι ένα άλλο αγαθό από το οποίο παραιτείται κανείς για να αποκτήσει το πρώτο

Επειδή οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να επιλέγουν μεταξύ πραγμάτων που αποκλείονται αμοιβαία, η λήψη αποφάσεων απαιτεί τη σύγκριση των στοιχείων κόστους και οφέλους των εναλλακτικών ενεργειών.

Το **κόστος ευκαιρίας** ενός πράγματος είναι αυτό από το οποίο πρέπει να παραιτηθεί κανείς για να αποκτήσει το συγκεκριμένο πράγμα που επιλέγει. Όταν, για παράδειγμα, οι νέοι αποφασίζουν αν θα σπουδάσουν ή όχι, πρέπει να γνωρίζουν το κόστος ευκαιρίας που συνδέεται με κάθε πιθανή επιλογή τους.

ΑΡΧΗ 3^η: Οι ορθολογικοί άνθρωποι σκέφτονται οριακά

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν τον όρο **οριακές μεταβολές** για να περιγράψουν μικρές οριακές προσαρμογές σε ένα υφιστάμενο σχέδιο δράσης. Μην ξεχνάτε ότι η λέξη «**όριο**» σημαίνει «**άκρο**», επομένως οι οριακές μεταβολές είναι προσαρμογές γύρω από τα ακραία σημαία των πράξεών σας.

Ας υποθέσουμε, για παράδειγμα, ότι ρωτάτε ένα φίλο σας πόσα επιπλέον χρόνια θα έπρεπε να συνεχίσετε τις σπουδές. Για να μπορέσετε να αποφασίσετε πρέπει να γνωρίζετε το **πρόσθετο όφελος** που θα σας πρόσφερε ένα επιπλέον έτος σπουδών (υψηλότεροι μισθοί για όλη τη ζωή σας και την απλή χαρά της μάθησης) και το **πρόσθετο κόστος** με το οποίο θα επιβαρυνθείτε (άλλο ένα έτος διδάκτρων και άλλο ένα έτος χαμένων μισθών).

ΑΡΧΗ 3^η: Οι ορθολογικοί άνθρωποι σκέφτονται οριακά

Μόνο συγκρίνοντας αυτό το οριακό όφελος με το οριακό κόστος μπορείτε να αποφασίσετε.

Ένα ορθολογικά σκεπτόμενο άτομο θα προχωρήσει σε μια ενέργεια εάν και μόνο εάν το οριακό όφελος της ενέργειάς του είναι μεγαλύτερο από το οριακό κόστος.

ΑΡΧΗ 4^η: Οι άνθρωποι ανταποκρίνονται σε κίνητρα

Επειδή οι άνθρωποι λαμβάνουν αποφάσεις συγκρίνοντας στοιχεία κόστους και οφέλους, η συμπεριφορά τους μπορεί να μεταβληθεί όταν τα στοιχεία αυτά μεταβληθούν. Δηλαδή, οι άνθρωποι **ανταποκρίνονται σε κίνητρα**.

Όταν, για παράδειγμα, η τιμή ενός μήλου αυξηθεί, οι άνθρωποι θα αποφασίσουν να φάνε περισσότερα ροδάκινα και λιγότερα μήλα, επειδή το κόστος αγοράς ενός μήλου είναι υψηλότερο. Ταυτόχρονα, οι καλλιεργητές μήλων θα αποφασίσουν να απασχολήσουν περισσότερους εργάτες και να μαζέψουν περισσότερα μήλα, επειδή το κέρδος από την πώληση ενός μήλου είναι υψηλότερο.

ΑΡΧΗ 5^η : Το Εμπόριο μπορεί να βελτιώσει τη θέση όλων

Το εμπόριο μεταξύ δυο χωρών μπορεί να βελτιώσει τη θέση και των δυο.

Για να κατανοήσετε γιατί συμβαίνει αυτό, σκεφτείτε πώς επηρεάζει το εμπόριο την οικογένειά σας.

Το εμπόριο επιτρέπει σε κάθε άτομο να εξειδικευθεί στις δραστηριότητες που κάνει καλύτερα. Πραγματοποιώντας ανταλλαγές με τους άλλους, οι άνθρωποι μπορεί να αποκτήσουν μεγαλύτερη ποικιλία αγαθών και υπηρεσιών σε χαμηλότερο κόστος.

Οι χώρες, όπως και οι οικογένειες, ωφελούνται από την ικανότητά τους να πραγματοποιούν ανταλλαγές μεταξύ τους. Το εμπόριο επιτρέπει στις χώρες να εξειδικεύονται σε αυτό που κάνουν καλύτερα και να απολαμβάνουν μια μεγαλύτερη ποικιλία αγαθών.

ΑΡΧΗ 6^η: Οι αγορές είναι συνήθως ένας καλός τρόπος οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας

- Οι κομμουνιστικές χώρες λειτουργούν με τη θεμελιώδη παραδοχή ότι οι **υπεύθυνοι για τον κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας είναι σε καλύτερη θέση να καθοδηγήσουν την οικονομική δραστηριότητα**. Οι σχεδιαστές αυτοί αποφάσιζαν τι αγαθά και υπηρεσίες έπρεπε να παράγονται από αυτά και, τέλος, ποιοι έπρεπε να παράγουν και ποιοι να καταναλώνουν αυτά τα αγαθά και τις ανάλογες υπηρεσίες.

ΑΡΧΗ 6^η: Οι αγορές είναι συνήθως ένας καλός τρόπος οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας

Σε μια **οικονομία της αγοράς**, οι αποφάσεις των υπεύθυνων για τον κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας αντικαθίστανται από τις αποφάσεις που λαμβάνουν εκατομμύρια επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Οι επιχειρήσεις αποφασίζουν ποιους εργαζόμενους θα προσλάβουν και τι θα παράγουν.

Τα νοικοκυριά αποφασίζουν σε ποιες επιχειρήσεις θα εργαστούν και τι θα αγοράζουν με τα εισοδήματά τους. **Οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους στην αγορά**, όπου οι τιμές και το ατομικό συμφέρον καθοδηγούν τις αποφάσεις τους.

ΑΡΧΗ 6^η: Οι αγορές είναι συνήθως ένας καλός τρόπος οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας

Το 1776, ο Βρετανός οικονομολόγος **Άνταμ Σμιθ**, στο βιβλίο του **Ο Πλούτος των Εθνών**, διατύπωσε την πιο ξακουστή παρατήρηση στην ιστορία της Οικονομικής:

Τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις αλληλεπιδρούν μεταξύ τους στις αγορές ωσάν να καθοδηγούνται από ένα «αόρατο χέρι», που τα οδηγεί στα επιθυμητά αποτελέσματα μέσω των αγορών.

Οι τιμές εκφράζουν τόσο την αξία ενός αγαθού για την κοινωνία, όσο και το κόστος που αναλαμβάνει η κοινωνία για την παραγωγή αυτού του αγαθού.

ΑΡΧΗ 6^η: Οι αγορές είναι συνήθως ένας καλός τρόπος οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας

- Επειδή τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις εξετάζουν τις τιμές όταν αποφασίζουν τι θα αγοράσουν και τι θα πωλήσουν, **ασυναίσθητα λαμβάνουν υπόψη τους το κοινωνικό όφελος και το κοινωνικό κόστος** των ενεργειών τους. Έτσι, οι τιμές οδηγούν τα άτομα που λαμβάνουν αποφάσεις σε αποτελέσματα τα οποία, από πολλές πλευρές, μεγιστοποιούν την ευημερία της κοινωνίας ως συνόλου.

ΑΡΧΗ 7^η : Το Κράτος μπορεί μερικές φορές να βελτιώσει τα αποτελέσματα που προκύπτουν μέσω των αγορών

Αν το άορατο χέρι της αγοράς είναι τόσο υπέροχο, τότε γιατί χρειαζόμαστε την κυβέρνηση;

Το κράτος μπορεί να παρεμβαίνει στην οικονομία για δυο γενικούς λόγους: για να προωθεί την αποτελεσματικότητα και για να προάγει την ισότητα. Δηλαδή, τα περισσότερα μέτρα της οικονομικής πολιτικής που ασκεί μια κυβέρνηση αποσκοπούν είτε στο μεγάλωμα της πίτας είτε στην αλλαγή του τρόπου με τον οποίο αυτή η πίτα διανέμεται.

ΑΡΧΗ 7^η : Το Κράτος μπορεί μερικές φορές να βελτιώσει τα αποτελέσματα που προκύπτουν μέσω των αγορών

- Το άορατο χέρι οδηγεί, συνήθως, τις αγορές σε αποτελεσματική κατανομή των πλουτοπαραγωγικών πόρων. Όμως, για διάφορους λόγους, το άορατο χέρι δεν είναι πάντοτε αποτελεσματικό. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν συχνά τον όρο **αποτυχία της αγοράς** για να προσδιορίσουν μια κατάσταση όπου η αγορά μόνη της αποτυγχάνει να κατανείμει αποτελεσματικά τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους. Μια πιθανή αιτία αποτυχίας της αγοράς είναι η ύπαρξη εξωτερικών επιδράσεων ή εξωτερικοτήτων. **Εξωτερικότητα ή εξωτερική επίδραση** είναι η επίπτωση που έχουν οι ενέργειες ενός ατόμου στην ευημερία των συνανθρώπων του. Κλασικό παράδειγμα είναι η ρύπανση.

ΑΡΧΗ 7^η : Το Κράτος μπορεί μερικές φορές να βελτιώσει τα αποτελέσματα που προκύπτουν μέσω των αγορών

- Το αόρατο χέρι δεν εξασφαλίζει ότι όλοι θα έχουν επαρκή τροφή, ευπρεπή ρούχα και την απαραίτητη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Ο **βασικός στόχος** πολλών μέτρων της δημόσιας πολιτικής, όπως η φορολογία του εισοδήματος και η δημιουργία ενός συστήματος κοινωνικής πρόνοιας είναι η **επίτευξη μιας δικαιότερης κατανομής της οικονομικής ευημερίας.**

ΑΡΧΗ 8^η: Το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας εξαρτάται από την ικανότητά της να παράγει αγαθά και υπηρεσίες

Το 2000 το μέσο ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, τη **Γαλλία** και τη **Γερμανία** ήταν περίπου **24.000 ευρώ**, ενώ στην **Ινδία** ήταν περίπου 2.700 ευρώ και στην Αιθιοπία ήταν μόλις **720 ευρώ**. Η μεγάλη αυτή διαφορά σε μέσο εισόδημα αντανακλάται σε διάφορα μέτρα της ποιότητας ζωής.

Τι εξηγεί τις διαφορές αυτές του βιοτικού επιπέδου μεταξύ των χωρών και μεταξύ διαφορετικών χρονικών περιόδων; Η απάντηση είναι εκπληκτικά απλή. Σχεδόν όλες οι διακυμάνσεις του βιοτικού επιπέδου οφείλονται σε διαφορές στην **παραγωγικότητα** των χωρών - δηλαδή στην ποσότητα των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται με κάθε ώρα εργασίας ενός εργάτη.

ΑΡΧΗ 8^η: Το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας εξαρτάται από την ικανότητά της να παράγει αγαθά και υπηρεσίες

- Η σχέση μεταξύ παραγωγικότητας και βιοτικού επιπέδου έχει επίσης βαθύτατες συνέπειες στην οικονομική πολιτική που ασκεί μια κυβέρνηση. Όταν σκεφτόμαστε πώς μπορεί κάποια **οικονομική πολιτική** να επηρεάσει το βιοτικό επίπεδο, το κρίσιμο ερώτημα είναι **πώς θα επηρεάσει την ικανότητά μας να παράγουμε αγαθά και υπηρεσίες.**

ΑΡΧΗ 9^η: Οι τιμές ανέρχονται όταν το κράτος εκδίδει πολύ χρήμα

Στη Γερμανία, τον Ιανουάριο του 1921, η τιμή μιας ημερήσιας εφημερίδας ήταν 0,30 μάρκα. Μέσα σε δυο μόλις χρόνια η ίδια εφημερίδα κόστιζε 70.000.000 μάρκα. Στην παγκόσμια ιστορία η περίπτωση αυτή της Γερμανίας είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακά παραδείγματα **πληθωρισμού** δηλαδή ανόδου του γενικού επιπέδου των τιμών στην οικονομία.

Τι προκαλεί τον πληθωρισμό; Η αύξηση στην ποσότητα του χρήματος.

ΑΡΧΗ 10^η: Η κοινωνία αντιμετωπίζει μια βραχυχρόνια αντίστροφη σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας

Όταν το κράτος αυξάνει την ποσότητα χρήματος στην οικονομία ένα άλλο αποτέλεσμα είναι το χαμηλό επίπεδο της ανεργίας.

Αυτή η αντίστροφη σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας καλείται καμπύλη Philips.

Η καμπύλη Philips είναι σημαντική για την κατανόηση του **οικονομικού κύκλου** - οι άτακτες και σε μεγάλο βαθμό απρόβλεπτες **διακυμάνσεις στην οικονομική δραστηριότητα**, όπως αυτές μετρούνται από τον αριθμό των απασχολουμένων ατόμων ή την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1 Οι Δέκα Αρχές της Οικονομικής

<i>Πώς οι άνθρωποι παίρνουν τις αποφάσεις τους</i>	<ol style="list-style-type: none">1. Οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να επιλέξουν μεταξύ πραγμάτων που αποκλείονται αμοιβαία2. Το κόστος ενός πράγματος είναι αυτά από τα οποία παραιτείται κανείς για να το αποκτήσει3. Οι λογικοί άνθρωποι σκέφτονται οριακά4. Οι άνθρωποι ανταποκρίνονται σε κίνητρα
<i>Πώς οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους</i>	<ol style="list-style-type: none">5. Το εμπόριο μπορεί να βελτιώσει τη θέση όλων6. Οι αγορές είναι συνήθως ένας καλός τρόπος οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας7. Το κράτος μπορεί, μερικές φορές, να βελτιώσει τα αποτελέσματα που προκύπτουν μέσω των αγορών
<i>Πώς λειτουργεί η οικονομία ως σύνολο</i>	<ol style="list-style-type: none">8. Το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας εξαρτάται από την ικανότητά της να παράγει αγαθά και υπηρεσίες9. Οι τιμές ανέρχονται όταν το κράτος εκδίδει πολύ χρήμα10. Η κοινωνία αντιμετωπίζει μια βραχυχρόνια αντίστροφη σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας

ΣΤΟΧΑΖΟΜΕΝΟΙ ΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάθε επιστημονικό πεδίο έχει τη δική του γλώσσα και τον δικό του τρόπο σκέψης. Οι γιατροί μιλούν για δύσπνοια, χωλότητα και μυοκαρδιακό έμφραγμα. Οι νομικοί μιλούν για δωσιδοκία, αδικήματα, ενστάσεις και εφέσεις.

Σε τούτο το Κεφάλαιο θα εξετάσουμε τη **μεθοδολογία της οικονομικής**.

Τι σημαίνει να σκέφτεστε ως οικονομολόγος;

Οικονομολόγος ως Επιστήμονας

Οι οικονομολόγοι προσεγγίζουν τη μελέτη της Οικονομικής με τον ίδιο, σε μεγάλο βαθμό, τρόπο που ο φυσικός προσεγγίζει τη μελέτη της ύλης. Επινόουν θεωρίες, συλλέγουν στοιχεία και αναλύουν κατόπιν τα στοιχεία αυτά, στην προσπάθειά τους να επαληθεύσουν ή να απορρίψουν τις θεωρίες τους.

Ας δούμε λοιπόν κάποιους τρόπους με τους οποίους **οι οικονομολόγοι εφαρμόζουν τη λογική της επιστήμης**, στην προσπάθειά τους να ανακαλύψουν πώς λειτουργεί η οικονομία.

Οικονομολόγος ως Επιστήμονας

Η **θεωρία του Νεύτωνα** για τη βαρύτητα ισχύει όχι μόνο για την πτώση ενός μήλου στο χώμα, αλλά για οποιοδήποτε τυχαίο ζεύγος αντικειμένων στο σύμπαν. Ο έλεγχος, ακολούθως, της θεωρίας του Νεύτωνα έδειξε ότι η θεωρία αυτή λειτουργεί καλά σε πολλές περιπτώσεις.

Η **αλληλεπίδραση** αυτή μεταξύ **θεωρίας** και **παρατήρησης** συμβαίνει και **στο πεδίο της Οικονομικής**. Για να ελεγχθεί αυτή η θεωρία, ο οικονομολόγος πρέπει να συλλέξει και να αναλύσει στοιχεία.

Οι οικονομολόγοι αντιμετωπίζουν ένα εμπόδιο που καθιστά το έργο τους ιδιαίτερα ενδιαφέρον: **πειράματα είναι δύσκολο να γίνουν στην Οικονομική.**

Οικονομολόγος ως Επιστήμονας

Για να βρουν ένα υποκατάστατο των εργαστηριακών πειραμάτων, **οι οικονομολόγοι παρακολουθούν με προσοχή τα φυσικά πειράματα** που προσφέρει η ιστορία. Όταν, για παράδειγμα, ένας πόλεμος στη Μέση Ανατολή διακόπτει τη ροή του αργού πετρελαίου, η τιμή του εκτοξεύεται στα ύψη σε όλο τον κόσμο.

Για τον οικονομολόγο, όμως, προσφέρει την ευκαιρία να μελετήσει τις επιπτώσεις που έχει η μεταβολή της προσφοράς ενός κρίσιμου φυσικού πόρου στις οικονομίες όλου του κόσμου.

Ο ρόλος των υποθέσεων

Για τη μελέτη των επιπτώσεων του διεθνούς εμπορίου, για παράδειγμα, μπορούμε να υποθέσουμε ότι ο κόσμος αποτελείται από μόνο δυο χώρες και ότι κάθε χώρα παράγει μόνο δυο αγαθά. Φυσικά, ο πραγματικός κόσμος αποτελείται από δεκάδες χώρες, καθεμία από τις οποίες παράγει χιλιάδες διαφορετικά είδη αγαθών. **Υποθέτοντας, όμως, ότι ο κόσμος αποτελείται από δυο χώρες που καθεμία παράγει μόνο δυο αγαθά**, μπορούμε να εστιάσουμε τη σκέψη μας στα ουσιώδη.

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν διαφορετικές υποθέσεις για να απαντήσουν σε διαφορετικά προβλήματα.

Ο ρόλος των υποθέσεων

Για να μελετήσουμε τις βραχυχρόνιες επιπτώσεις της οικονομικής πολιτικής, μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι τιμές δε μεταβάλλονται πολύ. Για να μελετήσουμε, όμως, τις μακροχρόνιες επιδράσεις της οικονομικής πολιτικής μπορούμε να υποθέσουμε ότι όλες οι τιμές είναι τελείως εύκαμπτες.

Οι καθηγητές Βιολογίας στο Λύκειο διδάσκουν στοιχεία ανατομίας χρησιμοποιώντας **πλαστικά ομοιώματα** του ανθρώπινου σώματος.

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν, επίσης, **«ομοιώματα» - οικονομικά υποδείγματα** - για να μπορέσουν να μελετήσουν τον πραγματικό κόσμο.

Ο ρόλος των υποθέσεων

Και όπως το ομοίωμα που χρησιμοποιεί ο καθηγητής Βιολογίας δεν περιλαμβάνει όλους τους μυς και όλα τα τριχοειδή αγγεία, **το υπόδειγμα που χρησιμοποιεί ο οικονομολόγος δεν περιλαμβάνει όλα τα χαρακτηριστικά της οικονομίας.**

Η απόφαση σχετικά με το ποια στοιχεία θα συμπεριληφθούν και ποιες λεπτομέρειες θα παραληφθούν **θα εξαρτηθεί** σε μεγάλο βαθμό **από το σκοπό** για τον οποίο θέλετε να χρησιμοποιήσετε το υπόδειγμα.

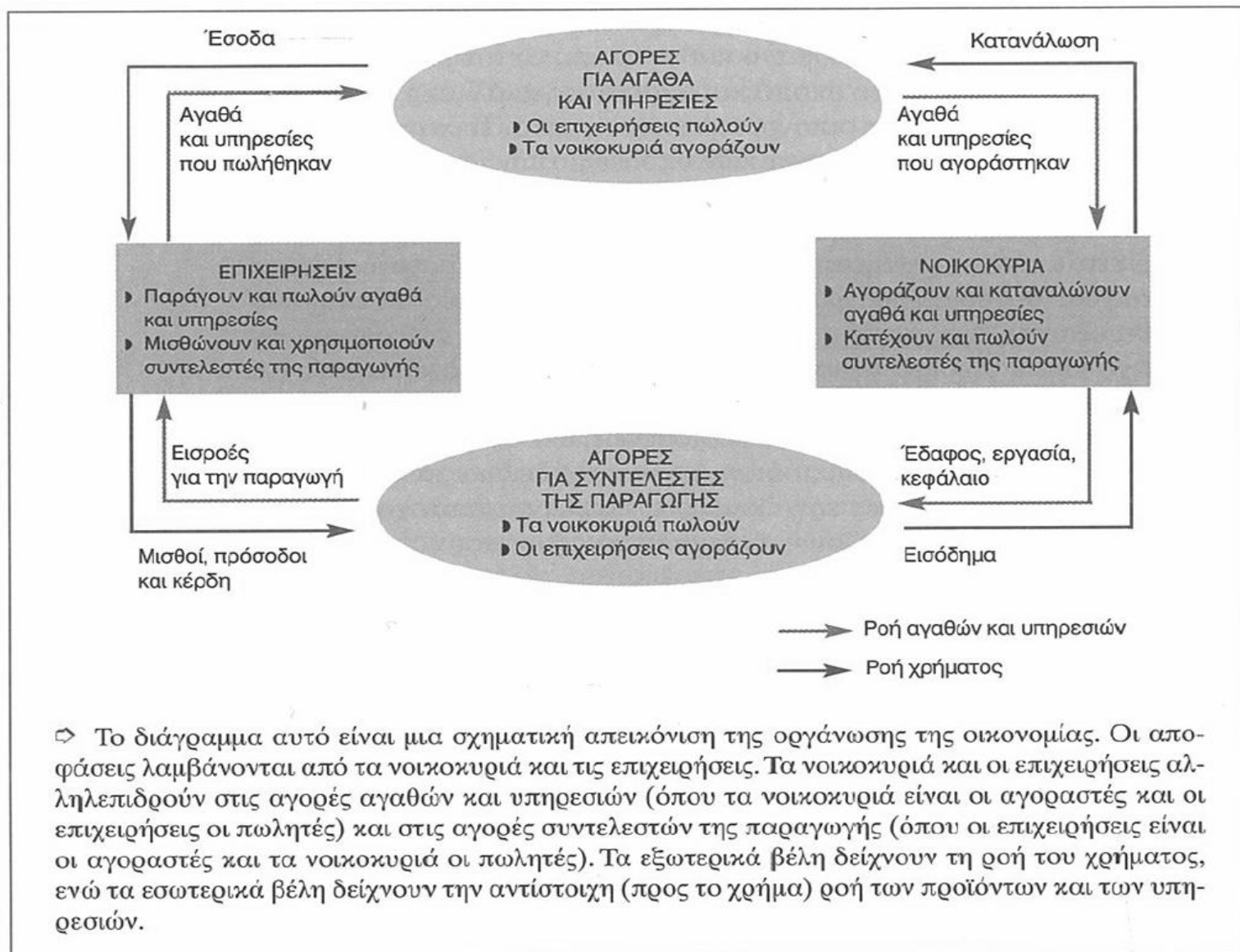
Το πρώτο μας υπόδειγμα: Το διάγραμμα της κυκλικής ροής

Ένα γραφικό υπόδειγμα της οικονομίας ονομάζεται **διάγραμμα κυκλικής ροής ή οικονομικό κύκλωμα**.

Στο υπόδειγμα αυτό, η οικονομία έχει δυο τύπους οικονομικών μονάδων, τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά .

Οι επιχειρήσεις παράγουν αγαθά και υπηρεσίες χρησιμοποιώντας διάφορες εισροές, όπως η εργασία, το έδαφος και το κεφάλαιο (κτίρια και μηχανές). Οι εισροές αυτές ονομάζονται **συντελεστές της παραγωγής**.

Τα νοικοκυριά διαθέτουν τους συντελεστές της παραγωγής και καταναλώνουν όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγουν οι επιχειρήσεις.

ΣΧΗΜΑ 2.1 Το Οικονομικό Κύκλωμα

Το πρώτο μας υπόδειγμα: Το διάγραμμα της κυκλικής ροής

Τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις αλληλεπιδρούν σε δυο τύπους αγορών. Στις **αγορές αγαθών και υπηρεσιών**, όπου τα νοικοκυριά είναι οι αγοραστές και οι επιχειρήσεις οι πωλητές. Στις **αγορές συντελεστών της παραγωγής**, τα νοικοκυριά είναι οι πωλητές και οι επιχειρήσεις οι αγοραστές.

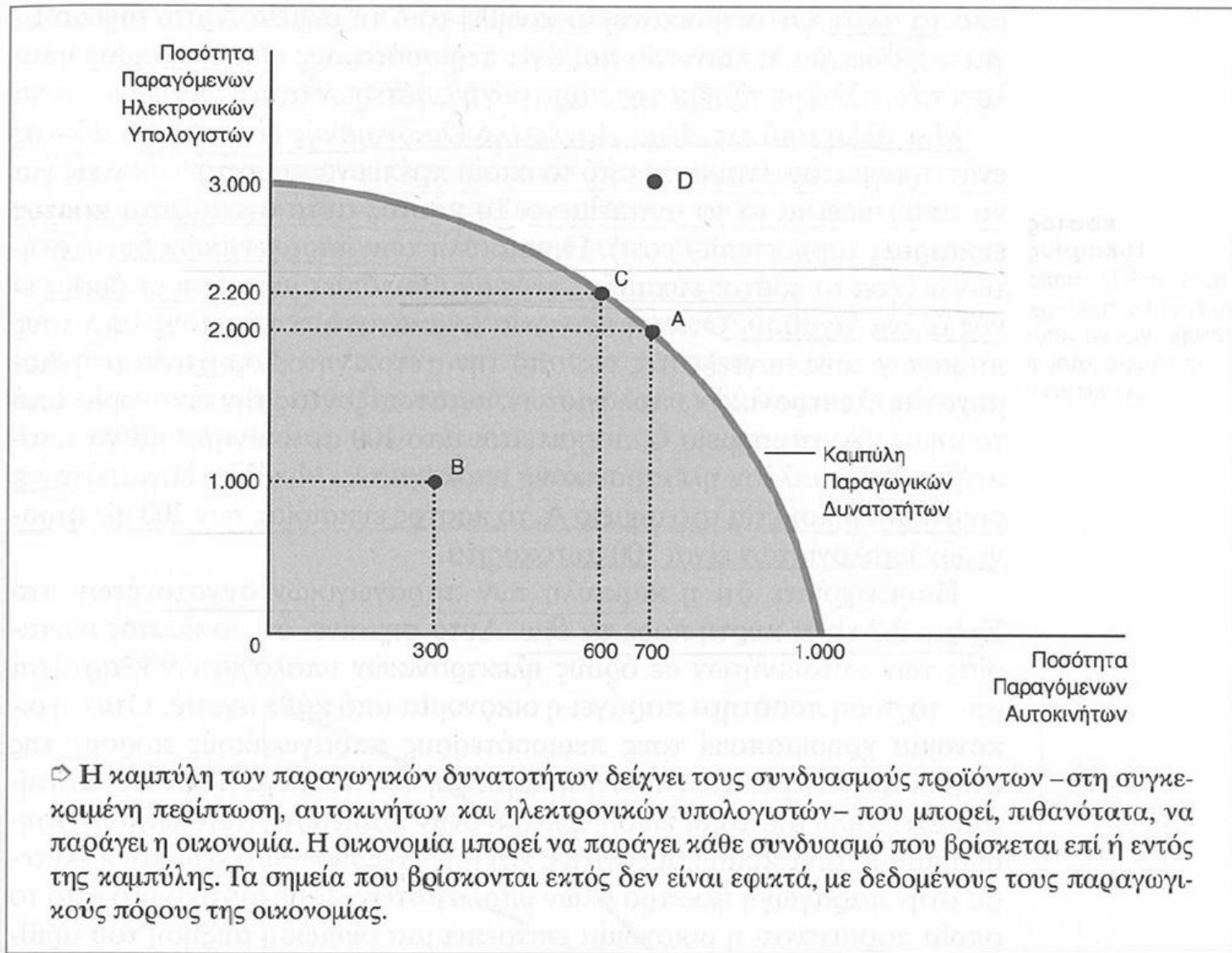
Επομένως, οι **συντελεστές** της παραγωγής **ρέουν από τα νοικοκυριά στις επιχειρήσεις**, και τα **αγαθά** και οι **υπηρεσίες** **ρέουν από τις επιχειρήσεις στα νοικοκυριά**.

Ο **εξωτερικός βρόχος** του διαγράμματος κυκλικής ροής απεικονίζει τις **αντίστοιχες ροές χρήματος**.

Το δεύτερο υπόδειγμά μας: Η καμπύλη των παραγωγικών δυνατοτήτων

Αν και οι πραγματικές οικονομίες παράγουν χιλιάδες αγαθά και υπηρεσίες, ας φανταστούμε μια οικονομία που παράγει μόνο δυο αγαθά - αυτοκίνητα και ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Η **καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων** είναι ένα διάγραμμα που δείχνει τους διάφορους συνδυασμούς ποσοτήτων δυο προϊόντων - στη συγκεκριμένη περίπτωση, αυτοκινήτων και ηλεκτρονικών υπολογιστών - που η οικονομία μπορεί, πιθανότατα, να παράγει με δεδομένους τους διαθέσιμους συντελεστές της παραγωγής και τη διαθέσιμη τεχνολογία παραγωγής, την οποία μπορούν οι επιχειρήσεις να χρησιμοποιήσουν για να μετατρέψουν αυτούς τους συντελεστές σε προϊόν.

ΣΧΗΜΑ 2.2 Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων

Το δεύτερο υπόδειγμά μας: Η καμπύλη των παραγωγικών δυνατοτήτων

Η οικονομία μπορεί να παράγει σε οποιοδήποτε σημείο επί της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων ή εντός της καμπύλης αυτής, αλλά δεν μπορεί να παράγει σε σημεία που βρίσκονται εκτός.

Ένα επίπεδο παραγωγής λέγεται **αποτελεσματικό** (efficient), αν η οικονομία αποκτά στο επίπεδο αυτό το μέγιστο που μπορεί να πάρει από τους σπανίζοντες διαθέσιμους πόρους της. Τα σημεία που βρίσκονται **επί της καμπύλης** παραγωγικών δυνατοτήτων (και όχι εντός) αντιπροσωπεύουν **αποτελεσματικά επίπεδα παραγωγής**. Όταν η οικονομία παράγει σε ένα τέτοιο σημείο όπως, λόγου χάρη, το σημείο A, δεν υπάρχει τρόπος να παράγει μεγαλύτερη ποσότητα από το ένα αγαθό χωρίς να μειώσει την παραγόμενη ποσότητα από το άλλο. Το σημείο B αντιπροσωπεύει ένα **αναποτελεσματικό** (inefficient) επίπεδο παραγωγής.

Το δεύτερο υπόδειγμά μας: Η καμπύλη των παραγωγικών δυνατοτήτων

Μια από τις Δέκα Αρχές της Οικονομικής, που εξετάσαμε στο Κεφάλαιο 1, είναι ότι οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να κάνουν **επιλογές μεταξύ πραγμάτων που αποκλείονται**. Όταν η οικονομία παράγει σε αποτελεσματικά επίπεδα, που βρίσκονται πάνω στην καμπύλη των παραγωγικών δυνατοτήτων, ο μόνος τρόπος να παράγουμε περισσότερη ποσότητα από το ένα αγαθό είναι να αρκεστούμε σε λιγότερη ποσότητα από το άλλο.

Μια άλλη από τις Δέκα Αρχές της Οικονομικής, είναι ότι το κόστος ενός πράγματος είναι αυτό από το οποίο πρέπει να παραιτηθεί κανείς για να αποκτήσει αυτό το αντικείμενο. Το κόστος αυτό ονομάζεται **κόστος ευκαιρίας** (opportunity cost). Η καμπύλη των παραγωγικών δυνατοτήτων δείχνει το κόστος ευκαιρίας ενός αγαθού όπως μετριέται σε όρους ενός άλλου αγαθού. Όταν η οικονομία βρίσκεται στο σημείο Α, το κόστος ευκαιρίας των 200 ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι 100 αυτοκίνητα.

Μικροοικονομική και Μακροοικονομική

Οι μοριακοί βιολόγοι μελετούν τις χημικές ενώσεις που αποτελούν τη βάση της ζωής. Οι εξελικτικοί βιολόγοι μελετούν το πλήθος των ποικίλων ζώων και φυτών και το πώς τα είδη αυτά μεταβάλλονται προοδευτικά στο πέρασμα των αιώνων. Σε διάφορα επίπεδα μελετάται και η Οικονομική.

Μικροοικονομική είναι η μελέτη για το πώς τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις λαμβάνουν τις αποφάσεις τους και πώς αλληλεπιδρούν σε συγκεκριμένες αγορές. **Μακροοικονομική** είναι η μελέτη των φαινομένων που το εύρος τους καλύπτει ολόκληρη την οικονομία. Ο **μικροοικονομολόγος** θα μπορούσε να διερευνήσει, λόγω χάρη, τις επιπτώσεις που έχει ο φόρος της χρησιμοποίησης αυτοκινήτου στο Κεντρικό Λονδίνο. Ο **μακροοικονομολόγος** θα μπορούσε να μελετήσει, λόγω χάρη, τις επιπτώσεις του δημόσιου δανεισμού.

Μικροοικονομική και Μακροοικονομική

Η Μικροοικονομική και η Μακροοικονομική συνδέονται πολύ στενά.

Επειδή οι μεταβολές στο σύνολο της οικονομίας προκύπτουν από τις αποφάσεις εκατομμυρίων ατόμων, είναι αδύνατο να κατανοήσουμε τις μακροοικονομικές εξελίξεις αν δεν εξετάσουμε τις συναφείς μικροοικονομικές αποφάσεις.

Θετική έναντι Κανονιστικής Ανάλυσης

Ας υποθέσουμε για παράδειγμα, ότι δυο άνθρωποι συζητούν για τη νομοθεσία που επιβάλλει κατώτατα ημερομίσθια και αντίστοιχους μισθούς.

ΜΑΡΙΑ: Η νομοθεσία για τα κατώτατα ημερομίσθια και τους μισθούς δημιουργεί ανεργία.

ΕΛΕΝΗ: Η κυβέρνηση πρέπει να αυξήσει τα κατώτατα ημερομίσθια και τους μισθούς.

Η Μαρία μιλά ως επιστήμονας: εκφέρει κρίση σχετικά με το πώς λειτουργεί ο κόσμος. **Η Ελένη μιλά ως διαμορφωτής πολιτικής:** εκφέρει κρίση σχετικά με το πώς θα ήθελε να αλλάξει ο κόσμος.

Θετική έναντι Κανονιστικής Ανάλυσης

Οι **θετικές αποφάνσεις** είναι περιγραφικές - αναφέρονται δηλαδή στον κόσμο όπως πραγματικά είναι. Οι **κανονιστικές αποφάνσεις** έχουν δεοντολογικό χαρακτήρα, δηλαδή εκφέρουν άποψη σχετικά με το πώς πρέπει να είναι ο κόσμος.

Μπορούμε, αρχικά, να αποδεχτούμε ή να απορρίψουμε τις θετικές αποφάνσεις εξετάζοντας την εμπειρία. Αντίθετα, στην αξιολόγηση των κανονιστικών αποφάνσεων εμπλέκονται όχι μόνο γεγονότα, αλλά και αξίες.

Γιατί διαφωνούν οι οικονομολόγοι

Συχνά επικρίνονται οι οικονομολόγοι ως σύνολο, επειδή δίνουν αντικρουόμενες συμβουλές στους πολιτικούς. Δύο είναι οι βασικοί λόγοι:

- Οι οικονομολόγοι μπορεί να **διαφωνούν** για τη βασιμότητα εναλλακτικών οικονομικών θεωριών **σχετικά με το πώς λειτουργεί ο κόσμος.**
- Οι οικονομολόγοι μπορεί να εμφορούνται από διαφορετικές αξίες και να **εκφέρουν, επομένως, διαφορετικές κανονιστικές αποφάνσεις σχετικά με την οικονομική πολιτική** που πρέπει να ακολουθηθεί.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

